

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
دفتر امور اقتصادی
مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان قم

گزارش نظارت بر اجرای برنامه الگوی کشت ملی محصولات کشاورزی (استان قم)

سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳

تهیه و تدوین:

دکتر علیرضا نیکوئی، مهندس اکبر یعقوبیان، دکتر حسین توکلی نکو، دکتر عباس پورمیدانی، دکتر علیرضا توکلی

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

دفتر امور اقتصادی

مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان قم

شناسنامه گزارش

عنوان: گزارش نظارت بر اجرای برنامه الگوی کشت ملی محصولات کشاورزی (استان قم) سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳

تهیه و تدوین: دکتر علیرضا نیکوئی، مهندس اکبر یعقوبیان، دکتر حسین توکلی نکو، دکتر عباس پورمیدانی، دکتر علیرضا توکلی

همکاران: مهندس محمدرضا حاجی رضا، دکتر سعادت خاتونی، مهندس مجید علی پور، مهندس محمد حسین احمدپور، مهندس کاظم شکوریان، مهندس سعادت، مهندس علی محمد ملاتقی، مهندس کوه خضری و مهندس لطیفی

تهیه و تنظیم: دفتر امور اقتصادی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

ویراستار فنی:

ناشر: دفتر امور اقتصادی

محل اجرا: استان قم

شمارگان (تیتراژ): محدود

تاریخ شروع: ۱۴۰۲

نوبت چاپ: اول

شماره ثبت:

تاریخ ثبت: ۱۴۰۴

نشانی: تهران، بزرگراه شهید چمران، خیابان یمن، باغ کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

تلفن: ۲۲۴۰۲۳۰۰

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵.....	چکیده
۶.....	مقدمه
۷.....	معرفی استان قم
۸.....	ظرفیت‌های استان در بخش کشاورزی
۸.....	ارزیابی اجرای الگوی کشت توسط کمیته نظارت
۱۶.....	جمع بندی و پیشنهادها
۱۸.....	Abstract

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱- سطح زیر کشت، عملکرد و تولید محصولات عمده زراعی در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۰
جدول ۲- عملکرد محصول و آب مصرفی در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۱
جدول ۳- درصد بکارگیری سامانه‌های نوین آبیاری در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۱
جدول ۴- وضعیت و سطح اجرای مکانیزاسیون و میزان تسطیح و یکپارچه‌سازی اراضی در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۲
جدول ۵- وضعیت احداث گلخانه در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۲
جدول ۶- وضعیت کودهای ازته، فسفره و پتاسه در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۳
جدول ۷- فعالیت های رسانه‌ای جمعی و انفرادی در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۴
جدول ۸- سازه‌های ترویجی در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۴
جدول ۹- فعالیت‌های آموزشی- ترویجی موضوعی و محصولی در استان قم (سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳)	۱۵

چکیده

هدف از نظارت بر برنامه الگوی کشت پایش، ارزیابی، اصلاح و به‌هنگام سازی انتظارات پیش‌بینی شده و نتایج به‌دست آمده و ارائه بازخورد به عوامل تدوین‌کننده و اجرایی برنامه به‌منظور برطرف نمودن نقاط ضعف و قوت آن همچنین نظارت مستمر بر اجرای مناسب برنامه در راستای رویکردهای تعیین شده است. به‌منظور جمع‌بندی و تعیین میزان دستیابی به اهداف اصلی برنامه الگوی کشت در استان قم طی سال زراعی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ از شاخص ضریب تحقق استفاده شده است. به‌طوری‌که در صورت تحقق هر یک از برنامه‌های ابلاغی بین ۹۰ تا ۱۱۰ درصد ضریب تحقق یک، تحقق ۸۰ تا ۱۲۰ درصد ضریب تحقق ۰/۸، ۷۰ تا ۱۳۰ درصد ضریب تحقق ۰/۶ و در صورت تحقق کمتر از ۳۰ درصد برنامه ابلاغی ضریب تحقق ۰/۲ تعلق گرفت. میزان تحقق برنامه در استان قم در خصوص سطح زیر کشت محصولات ۹۱، میزان تحقق برنامه در خصوص عملکرد محصولات ۹۳ و در خصوص تولید ۸۲ درصد به‌دست آمد. میزان کلی تحقق برنامه دو درصد بیشتر از سال گذشته و ۹۲ درصد بود. با توجه به نتایج حاصل، الگوی کشت در خصوص تولید میانگین بالاتری دارد. طبق یافته‌های پژوهش برای دستیابی به اهداف پروژه خودکفایی کلزا، ضروری است اقداماتی به‌طور همزمان در داخل و فضای پیرامون مزرعه انجام پذیرد. ترویج و توسعه آموزش‌هایی با محوریت تناسب اراضی، آماده‌سازی بستر، تاریخ کاشت، علف‌های هرز، آفات، تغذیه، نحوه برداشت و ریزش از یک‌طرف و تأمین منابع آب، بذور مناسب، کودهای پایه، دقت در زمان‌بندی قراردادها، اعلام به‌موقع قیمت تضمینی، بهبود شرایط خرید و تعیین حداقل مساحت اقتصادی برای فعالیت کمباین از طرف دیگر برای افزایش تولید کلزا در کشور ضروری می‌باشد. لازم است برآیند این فعالیت‌ها سودآوری کشت کلزا نسبت به محصولات رقیب را به‌صورت پایدار ارتقا دهد تا در افق سند امنیت غذایی و برنامه هفتم پیشرفت، اهداف ملی مربوط به دانه‌های روغنی تحقق یابند.

کلمات کلیدی: الگوی کشت، محصولات زراعی، کارگروه نظارت، استان قم

مقدمه

برنامه‌ی الگوی کشت ملی مجموعه‌ای از سیاست‌ها، راهبردها و اقدامات عملی در سطح ملی و منطقه‌ای بوده و با هدف ارتقای امنیت غذایی، حفظ منابع به ویژه منابع آب و خاک و پایداری اقتصاد کشاورزی با لحاظ نمودن تغییرات اقلیمی، خشکسالی، توان سرزمینی، ملاحظات علمی و ظرفیت‌های اکولوژیکی کشور تدوین شده و بر افزایش شاخص بهره‌وری تولید تکیه دارد. براساس ابلاغیه شماره ۲۵۸۱۰/۰۲۰ مورخ ۱۴۰۱/۷/۲۶ وزیر محترم جهاد کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی علاوه بر مسئولیت تدوین، عهده‌دار نظارت و پایش برنامه الگوی کشت ملی بوده و دستورالعمل نظارتی مربوطه نیز طی نامه شماره ۳۱۵۶۷/۲۰۰ در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۳۰ ابلاغ گردید. هدف از نظارت بر برنامه الگوی کشت، پایش، ارزیابی و برطرف نمودن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت آن جهت دستیابی به رویکردهای تعیین شده است.

بلافاصله پس از دریافت ابلاغ استانی، کارگروه نظارت با مسئولیت رئیس مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی و با حضور معاونین و مدیران سازمان جهاد کشاورزی استان، نمایندگان صنف کشاورزی، نماینده سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان تشکیل و گروه نظارتی و دبیر کارگروه مشخص گردید و جهت ارزیابی برنامه ساختاری الگوی کشت، احصاء چالشها، مشکلات و موانع فنی و اجرایی در استان، جلسات و بازدیدهای متعددی نیز برگزار گردید.

در این گزارش ابتدا خلاصه‌ای از سیمای کشاورزی، توانمندی‌ها و ظرفیت‌های استان در بخش کشاورزی و سهم بخش آن در اشتغال استان ارائه و سپس با بررسی اطلاعات دریافتی جداول ۱۲ گانه سازمان جهاد کشاورزی استان به ارزیابی اجرای برنامه الگوی کشت استان و میزان دستیابی به اهداف آن خواهیم پرداخت.

معرفی استان:

استان قم با ۱۱۲۳۸ کیلومتر مربع مساحت حدود ۰/۶ کل مساحت کشور را داراست. استان قم تقریباً در مرکز ایران قرار دارد و از شمال به استان تهران، از شرق به استان سمنان، از جنوب به استان اصفهان و از غرب به استان مرکزی محدود شده است. وضعیت استان بر اساس آخرین تغییرات تقسیمات کشوری به شرح ذیل می‌باشد.

جمعیت استان بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ برابر ۱۲۹۲۲۸۳ نفر که ۶۲۳۱۷ نفر آن در مناطق روستایی (۵ درصد) ساکن هستند و دارای ۳۶۱ آبادی می‌باشد.

اراضی استان

کل سطح زیر کشت اراضی استان اعم از زراعی و باغی (بر اساس آخرین اطلاعات موجود سال ۱۴۰۱) معادل ۷۳ هزار هکتار با تولید ۵۸۵ هزار تن می باشد.

- سطح اراضی زراعی استان معادل ۴۹ هزار هکتار و تولید ۴۷۸ هزار تن می باشد.

- سطح زیر کشت محصولات باغی با احتساب گلخانه و قارچ برابر ۲۴ هزار هکتار و تولید ۱۰۷ هزار تن می باشد.

- وسعت مراتع استان در حدود ۷۲۸۵۱۸ هکتار می باشد که حدود ۶۵ درصد از عرصه استان و ۰/۸۷ درصد آن از کل مراتع کشور را در بر می گیرد

- مساحت مناطق جنگل (طبیعی و دست کاشت) استان نیز ۲۳۱۰۳ هکتار می باشد.

رتبه و درصد تولید استان در محصولات عمده کشاورزی

استان قم در تولید و عملکرد تعدادی از محصولات کشاورزی در کشور جایگاه خاصی دارد که که اهم آن عبارت است از :

۱ - تولیدات :

در تولید جو رتبه ۱۱، تولید پنبه رتبه ۱۳، تولید یونجه رتبه ۱۴، تولید کلزا رتبه ۱۳، تولید انار ۹، تولید گیلاس رتبه ۱۰ و تولید فندق رتبه ۷ از کشور

۲ - متوسط عملکرد در هکتار:

گندم رتبه ۸، جو رتبه ۶، پنبه رتبه ۷، یونجه رتبه ۵، کلزا رتبه ۱۶، انار رتبه ۱۰، گیلاس رتبه ۱۱ و فندق رتبه ۹ و زیتون رتبه ۲۳

شاخص های اقتصادی بخش کشاورزی استان (بر اساس آخرین اطلاعات موجود)

- ارزش کل تولیدات بخش کشاورزی استان ۲۳۶۸۵۰ میلیارد ریال
- ارزش صادرات بخش کشاورزی استان ۱۷ میلیون یورو
- سرمایه گذاری بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۱ معادل ۵۱۰۸ میلیارد ریال می باشد.
- ارزش افزوده بخش کشاورزی استان معادل ۲۳۱۴۸ میلیارد ریال می باشد که معادل ۷ درصد از ارزش افزوده استان می باشد.

منابع آب استان

- استان قم با قرار گرفتن در مناطق کویری از لحاظ منابع آب در محدودیت قرار دارد و موجب عدم توسعه سطح زیر کشت محصولات کشاورزی می باشد ولی با اجرای روشهای نوین آبیاری و استفاده از ماشین آلات کشاورزی استان در خصوص عملکرد محصولات پیشرفتهای چشمگیری را طی نموده است.
- بر اساس آخرین اطلاعات موجود (اطلاعات جمع آوری شده منابع آب مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان قم در سال ۹۴) وضعیت منابع آب استان شامل تعداد ۶۷۱ رشته قنات ، ۳۳۵ دهنه چشمه ، تعداد ۱۲۲۷ حلقه چاه عمیق و نیمه عمیق ، تعداد ۱۵۹۰ باب استخر ذخیره آب و تعداد ۷۳ رودخانه فصلی می باشد
- که اطلاعات مذکور در سال ۱۳۷۵ شامل تعداد ۱۰۵۳ حلقه چاه ، ۶۶۴ رشته قنات و ۳۲۹ رشته چشمه بوده است
- استان دارای ۶ رودخانه (قمرود، قره چای، زواریان، وشنوه، فردو، کرمجگان و بیدهند) می باشد.

محدودیت های عمده بخش کشاورزی استان

- محدودیت منابع آب از لحاظ کمی و کیفی و کاهش سفره های زیرزمینی و آبهای سطحی
- تخریب و تبدیل اراضی کشاورزی به ویژه در حومه شهرها
- گسترش شوری آب و خاک
- محدودیت های اقلیمی به ویژه پایین بودن میزان بارندگی و گرما و خشکی بیش از حد هوا از اواخر بهار و تابستان

ارزیابی اجرای برنامه الگوی کشت استان در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳

جدول شماره ۱ سطح زیر کشت، عملکرد و تولید محصولات عمده زراعی استان در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳ را نشان میدهد. همانگونه که مشاهده می شود ۱۳ محصول از ۱۹ محصول مورد نظر در استان کشت شده است. در خصوص سطح زیر کشت در محصولات گندم آبی و دیم ، جو آبی حدود ۱۰٪ انتظارات برنامه محقق شده لذا با توجه به اینکه این محصولات پاییزه هستند در راستای الگوی کشت می باشد. در خصوص سطح زیر کشت محصولات یونجه و ذرت علوفه ای در صد تحقق فراتر از برنامه بوده لذا با توجه به اینکه این محصولات بهاره بوده و مصرف آب بالایی دارند لذا لازم است به تدریج سطوح کم شده و برنامه ریزی لازم جهت افزایش عملکرد و تولید استان انجام گیرد.

در خصوص سطح زیر کشت پنبه با توجه به کاهش بیش از حد سطح زیر کشت این محصول در سنوات گذشته تحقق ۷۰ درصدی حاصل شده جای تقدیر دارد و انتظار میرود برنامه ریزی لازم جهت دستیابی به تحقق صد در صدی در سالهای آتی انجام گیرد.

در خصوص سطح زیر کشت چغندر علوفه ای بهاره لازم است برنامه ریزی لازم جهت معرفی ازقام زمستانه و تغییر زمان کاشت به پاییز جهت مصرف کمتر آب انجام گیرد. در خصوص سطح زیر کشت کلزا تحقق ۵۵ درصدی حاصل گردیده که نسبت به سال گذشته ۴۰ درصد پیشرفت کار حاصل شده و با توجه به اینکه این محصول کشت پاییزه بوده و در راستای اهداف برنامه الگوی کشت می باشد جای تقدیر می باشد. در خصوص عملکرد و تولید محصولات کشت پاییزه گندم و جو با توجه به وقوع سرما و یخبندان در اسفند ماه و خسارت به مزارع گندم و جو در مرحله زایشی، تحقق بالای ۷۰ درصدی عملکرد و تولید رضایت بخش بوده و نشان از برنامه ریزی مناسب تغذیه ای در این مزارع دارد.

در خصوص عملکرد محصول کلزا با وجود بروز سرما و یخبندان در اسفند ماه و خسارت به گل و نیام این مزارع تحقق بیش از صد درصدی عملکرد قابل تقدیر بوده و هر چند قابلیت این محصول را در جبران خسارت سرما نشان می دهد ولی نشان از برنامه ریزی مناسب در تغذیه گیاهی و برداشت این مزارع دارد. در خصوص میزان تولید نیز با توجه به تحقق ۵۵ درصدی در سطح زیر کشت محقق گردیده ولی میزان تولید ۶۶ درصد محقق شده که از این حیث قابل تقدیر است. در خصوص محصولات یونجه، ذرت علوفه ای و خریزه با توجه به اینکه این محصولات از لحاظ اقتصادی و سودآوری، مطلوب کشاورزان است، به نظر میرسد افزایش عملکرد در کنار سیاست های حمایتی راهکار مناسبی جهت کاهش سطوح این محصولات در سنوات آتی باشد. در خصوص گلرنگ و کاملینا با توجه به اینکه این دو محصول میتواند در تناوب باغلات در پاییز کشت گردد این اقدام قابل تقدیر بوده و امید است برنامه ریزی جهت افزایش سطح و عملکرد نیز انجام گیرد.

جهت ارزیابی میزان و درصد واقعی تحقق برنامه در شاخص سطح زیر کشت، از میانگین وزنی سطح زیر کشت و نیز ضریب تحقق (جدول ۱۱) سطح ابلاغی استفاده شد. بر این اساس درصد تحقق سطح زیر کشت ابلاغی محصولات کشاورزی در این استان براساس نقش و وزن سطح زیر کشت هر محصول در تحقق سطح زیر کشت کل محصولات بدست آمد که برابر با ۹۱ درصد بود. این مقدار کمتر از درصد تحقق سطح زیر کشت ابلاغی براساس میانگین هم وزن سطح زیر کشت محصولات (۹۵) بود که به نظر می رسد دقیق تر می باشد.

جدول ۱- ارزیابی سطح زیر کشت، عملکرد و تولید محصولات عمده زراعی در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

سال ۱۴۰۲-۰۳ (محقق شده)						سال ۱۴۰۲-۰۳ (طبق برنامه)			
نوع محصول	سطح (هکتار)	عملکرد (کیلوگرم در هکتار)	تولید (تن)	سطح (هکتار)	درصد تحقق	عملکرد (کیلوگرم در هکتار)	تولید (تن)	درصد تحقق	درصد تحقق
گندم آبی	۵۰۰۰	۵۵۰۰	۲۷۵۰۰	۵۴۰۰	۱۰۸	۴۳۰۰	۲۳۲۲۰	۷۸	۸۴
گندم دیم	۱۰۹۰	۱۲۷۵	۱۳۸۹۸	۱۰۹۰	۱۰۰	۶۰۰	۶۵۴	۴۷	۴۷
جو آبی		۴۵۰۰	۱۰۳۵۰۰	۲۲۱۰۰	۹۶	۳۲۵۰	۷۱۸۲۵	۷۲	۷۰
کلزا	۲۰۰۰	۱۸۰۰	۳۶۰۰	۱۱۰۶	۵۵	۲۰۳۷	۲۲۵۳	۱۱۳	۶۳
هندوانه	۶۰	۴۰۰۰	۲۴۰۰	۷۱	۱۱۸	۴۳۰۰۰	۳۰۵۳	۱۰۸	۱۲۷
خریزه	۲۶۰	۳۰۰۰۰	۷۸۰۰	۳۲۹	۱۲۷	۳۵۰۰۰	۱۱۵۱۵	۱۱۷	۱۴۸
ذرت علوفه ای	۱۵۵۰		۰	۲۲۵۰	۱۴۵	۴۲۰۰۰	۹۴۵۰۰		
یونجه آبی				۵۹۷۷		۱۴۰۰۰	۸۳۶۷۸		
گلرنگ آبی	۰	۰	۰	۱۰۵		۲۵۰۰	۲۶		
کاملینا (دیم)	۳۰۰	۶۰۰	۱۸۰	۱۰۰	۳۳		۰	۰	۰
چغندر بهاره	۰	۰	۰	۲۰۲		۸۵۰۰۰	۱۷۱۷۰		
پنبه	۱۰۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۷۰۰	۷۰		۰	۰	۰
سایر جالیز	۱۵۴۰	۲۵۰۰۰	۳۸۵۰۰	۸۰۰	۵۲	۳۲۰۰۰	۲۵۶۰۰	۱۲۸	۶۶

جدول ۲ وضعیت اجرای سیستم های آبیاری نوین در استان قم را در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳ نشان میدهد. طبق این گزارش با توجه به کیفیت نامطلوب آب و گرمای بیش از حد هوا در فصل تابستان آبیاری های بارانی بسیار محدود بوده و در برخی مزارع کشت پاییزه می باشد. در خصوص تحقق ۹۰ و ۹۷ درصدی آبیاری تیپ در محصولات هندوانه و خربزه با توجه به اینکه این محصولات در فصل تابستان کاشته شده و پر آب بر هستند و با این روش آبیاری میزان آب مصرفی بطور قابل ملاحظه ای کاهش میابد لذا این درصد نشانگر برنامه ریزی مناسب در این زمینه بوده و قابل تقدیر می باشد. خوشبختانه در خصوص آبیاری تیپ در محصولات پر آب بر مانند ذرت، جالیز و پنبه نیز درصد قابل قبولی آبیاری های نوین انجام شده است که امید است با برنامه های آموزشی و ترویجی این میزان در سالهای آتی افزایش یابد.

جدول ۲- وضعیت اجرای سیستم های آبیاری نوین در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

سال ۱۴۰۳			
نوع محصول	درصد آبیاری سطحی	درصد آبیاری بارانی	درصد آبیاری قطره ای تیپ
گندم آبی	۸۹	۱.۵	۹.۵
جو آبی	۹۷.۵	۰.۵	۲
کلزا	۸۸	۰.۵	۱۱.۵
هندوانه	۱۰	۰	۹۰
خربزه	۳	۰	۹۷
ذرت علوفه ای	۸۰	۰	۲۰
یونجه آبی	۹۹	۱	۰
گلرنگ آبی	۱۰۰	۰	۰
پنبه	۵۵	۰	۴۵
سایر جالیز	۶۲		۳۸

جدول شماره ۳ سطح اجرای سیستم های آبیاری نوین، نصب کنتورهای هوشمند و تحویل حجمی آب را در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳ نشان می دهد. سطح اجرای سیستم های آبیاری نوین ۶۸ درصد و نصب کنتورهای هوشمند ۶۴ درصد تحقق یافته است. در خصوص تحویل حجمی آب، طبق گزارش سازمان جهاد کشاورزی استان مستندات و اطلاعات مربوط به این موضوع از طرف شرکت سهامی آب منطقه ای قم ارائه نگردیده است.

جدول ۳- سطح اجرای سیستم های آبیاری نوین، نصب کنتورهای هوشمند و تحویل حجمی آب سال ۱۴۰۲-۰۳

سال ۱۴۰۲-۰۳ (محقق شده)					سال ۱۴۰۲-۰۳ (طبق برنامه)			
درصد تحقق	تحویل حجمی آب (مورد)*	درصد تحقق	نصب کنتورهای هوشمند (تعداد)	درصد تحقق	سطح اجرای سیستم های آبیاری نوین (هکتار)	تحویل حجمی آب (مورد)*	نصب کنتورهای هوشمند (تعداد)	سطح اجرای سیستم های آبیاری نوین (هکتار)

		۶۴.۰۷	۴۲۸	۶۷	۸۰۰		۶۶۸	۱۲۰۰
--	--	-------	-----	----	-----	--	-----	------

جدول شماره ۴ درجه مکانیزاسیون و ضریب نفوذ بذر گواهی شده در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم ۱۴۰۲-۰۳ را نشان می‌دهد. همانگونه که ملاحظه می‌شود در خصوص درجه مکانیزاسیون در اکثر محصولات تحقق ۱۰۰ درصدی حاصل گردیده است. محصول پنبه فقط بدلیل عدم وجود ماشین آلات برداشت مکانیزه از درجه مکانیزاسیون پایینی برخوردار است.

جدول ۴- درجه مکانیزاسیون و ضریب نفوذ بذر گواهی شده در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

سال ۱۴۰۲-۰۳ (محقق شده)				سال ۱۴۰۲-۰۳ (طبق برنامه)		نوع محصول
درصد تحقق	ضریب نفوذ بذر گواهی شده (درصد)	درصد تحقق	درجه مکانیزاسیون کشاورزی (درصد)	ضریب نفوذ بذر گواهی شده (درصد)	درجه مکانیزاسیون کشاورزی (درصد)	
۱۰۰	۷۷	۱۰۰	۹۸	۷۷	۹۸	گندم آبی
		۱۰۰	۹۵		۹۵	گندم دیم
۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۹۸	۳۵	۹۸	جو آبی
		۱۰۰	۹۵		۹۵	یونجه
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کلزا
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	ذرت علوفه ای
۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۳۰	۹۵	۳۰	پنبه

جدول ۵ شماره وضعیت احداث گلخانه در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳ را نشان می‌دهد. میزان احداث گلخانه نیز طبق اهداف یکساله (۲۰٪) انجام و برنامه ابلاغی محقق گردیده است.

جدول ۵- وضعیت احداث گلخانه در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

سطح اجرا شده گلخانه (هکتار)				
شهرستان	سال پایه	هدف ۵ ساله	تحقیقی در سال ۱۴۰۳	درصد تحقق

قم	۱۴۰۱	۲۰	۴	۱۰۰
کهک	۱۴۰۱	۵	۱	۱۰۰
جعفرآباد	۱۴۰۱	۱۵	۳	۱۰۰

جدول شماره ۶ وضعیت کودهای ازته، فسفره و پتاسه در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم را در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳ نشان می‌دهد. با توجه به اطلاعات دریافتی، میزان مصرف کودهای مختلف در محصولات استراتژیک گندم، جو، کلزا و پنبه طبق برنامه بوده و تحقق ۱۰۰ درصدی حاصل شده است.

جدول ۶- وضعیت کودهای ازته، فسفره و پتاسه در برنامه و میزان تحقق آن در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

سال ۱۴۰۲-۰۳ (تحقق شده)					سال ۱۴۰۲-۰۳ (طبق برنامه)				
نوع محصول	کود ازته (کیلوگرم در هکتار)	کود فسفره (کیلوگرم در هکتار)	کود پتاسه (کیلوگرم در هکتار)	درصد تحقق	کود ازته (کیلوگرم در هکتار)	کود فسفره (کیلوگرم در هکتار)	کود پتاسه (کیلوگرم در هکتار)	درصد تحقق	درصد تحقق
گندم آبی	۳۵۰	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۳۵۰	۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
گندم دیم	۱۰۰	۵۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۰
جو آبی	۳۵۰	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۳۵۰	۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
کلزا	۴۰۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۴۰۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۰۰
هندوانه	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۰
خریزه	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۰
ذرت علوفه ای	۳۵۰	۰	۰	۱۰۰	۳۵۰	۰	۰	۱۰۰	۰
یونجه آبی	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۰
کاملینا (دیم)	۱۰۰	۵۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۰	۰	۱۰۰	۰
پنبه	۲۰۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۲۰۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۰۰

جداول ۷-۹ فعالیت های ترویجی در استان قم را در سال زراعی ۱۴۰۲-۰۳ نشان می‌دهد. همانگونه که از گزارشهای دریافتی استحصال می‌گردد در راستای اهداف برنامه الگوی کشت استان، در سال ۱۴۰۲-۰۳ فعالیت های ترویجی و آموزشی در اکثر موارد بیش از برنامه ها بوده لذا تحقق بیش از ۱۰۰ درصد حاصل گردیده است. خوشبختانه استان قم از لحاظ فعالیت های

ترویجی از نیروهای توانمندی برخوردار بوده و با برنامه ریزی مناسب هر ساله فعالیتهای بسیار خوبی در راستای اهداف الگوی کشت انجام میگیرد.

جدول ۷- فعالیت های رسانه ای جمعی و انفرادی و میزان تحقق آن در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

فعالیت های رسانه ای جمعی و انفرادی			
عنوان فعالیت	طبق برنامه ۱۴۰۲-۰۳	تحقق سال ۱۴۰۲-۰۳	درصد تحقق
شبکه برکت استان	۲۲	۲۵	۱۱۴
برنامه رادیویی	۷	۵	۷۱
فیلم آموزشی ترویجی	۳	۵	۱۶۷
کلیپ	۸	۱۰	۱۲۵
نشریه ترویجی	۱	۱	۱۰۰
دستنامه ترویجی	۱	۰	۰
دستورالعمل ترویجی	۱	۲	۲۰۰
بروشور ترویجی	۱	۳	۳۰۰
پوستر ترویجی	۱۲	۱۲	۱۰۰
پیامک	۱۷	۱۵	۸۸

جدول ۸- فعالیت های سازه های ترویجی و میزان تحقق آن در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

سازه های ترویجی			
عنوان فعالیت (تعداد)	طبق برنامه ۰۳-۱۴۰۲	تحقق سال ۰۳-۱۴۰۲	درصد تحقق
مزارع نوآوری	۱	۱	۱۰۰
سایت های ترویجی	۶	۶	۱۰۰
کانون های یادگیری	۳	۳	۱۰۰
کانون های جوانان روستایی و عشایری	۲	۲	۱۰۰
صندوق های خرد روستایی	۲۶	۲۶	۱۰۰
مزارع الگویی	۸	۸	۱۰۰

۲۰۰	۲	۱	مکان های اجرای طرح های تحقیقی - ترویجی
۱۰۰	۳	۳	رویدادها جشنواره ها و نمایشگاه ها

جدول ۹- فعالیت های آموزشی - ترویجی و میزان تحقق آن در استان قم (۱۴۰۲-۰۳)

فعالیت های آموزشی - ترویجی موضوعی و محصولی			
عنوان فعالیت (تعداد)	طبق برنامه ۱۴۰۲-۰۳	تحقیقی سال ۰۳-۱۴۰۲	درصد تحقق
اعزام تیم های یاوران تولید	۲۸	۳۳	۱۱۸
دوره های مهارت آموزی بهبود و ارتقای مهارت فنی	۱۰	۱۰	۱۰۰
روزهای مزرعه	۳۰	۳۰	۱۰۰
روز انتقال یافته های تحقیقاتی	۲	۲	۱۰۰
هفته انتقال یافته های تحقیقاتی	۱	۱	۱۰۰
دوره های ترویجی	۴۰	۴۰	۱۰۰
کارگاه ترویجی	۲۶	۳۰	۱۱۵
بازدیدهای ترویجی	۳۰	۳۰	۱۰۰
طرح های تحقیقی - ترویجی	۱	۲	۲۰۰
ارتباطات انفرادی و چهره به چهره	۶۸۳۰	۸۵۰۰	۱۲۴

مشکلات و چالشهای اجرای کامل الگوی کشت استان:

- خشکسالی و کمبود نزولات جوی:

بارندگی کم و وزش باد های گرم در مرحله زایشی و پر کردن دانه در فصل بهار معمولاً باعث کاهش شدید عملکرد محصول میگردد لذا معرفی ارقام با دوره رشد کوتاه و مقاوم به خشکی آخر فصل میتواند در افزایش راندمان مصرف آب تاثیر بسزایی داشته باشد.

- خرد بودن اراضی کشاورزی

درصد بالایی از اراضی کشاورزی مناطق کوهستانی استان به صورت قطعات کوچک هستند که این اراضی تکنولوژی پذیر نبوده و کشاورزان توان سرمایه گذاری برای خرید ماشین آلات و ادوات کافی را نداشته باشند و همین امر افزایش ضریب مکانیزاسیون در استان را تحت تاثیر قرار میدهد.

- شوری و کیفیت نامناسب آب و خاک:

شوری و کیفیت نامناسب آب و خاک در اکثر مناطق دشتی استان مهمترین عامل تاثیر گذار در کاهش عملکرد محصولات میباشد که با کاهش نزولات جوی این موضوع شدیدتر نیز میگردد.

- عدم خرید تضمینی محصولات جدید الگوی کشت:

محصولاتی مانند گلرنگ و کاملینا از محصولاتی هستند که به شرط خرید تضمینی میتوانند جایگاه مناسب در الگوی کشت استان داشته باشند، بویژه در مناطقی که قابلیت کشت کلزا وجود ندارد این دو محصول میتواند جایگزین مناسبی برای کلزا در تناوب غلات پاییزه داشته باشند.

جمع بندی و نتیجه گیری:

به منظور جمع بندی و تعیین میزان دستیابی به اهداف اصلی برنامه الگوی کشت در شاخص سطح زیر کشت، از شاخص ضریب تحقق استفاده گردید (جدول ۱۰). بطوریکه در صورت تحقق سطح ابلاغی بین ۹۰-۱۱۰ درصد ضریب تحقق یک و... در انتها در صورت تحقق کمتر از ۵۰ درصد سطح ابلاغی، ضریب تحقق ۰/۲ تعلق می گیرد. بر این اساس میزان تحقق برنامه در خصوص سطح زیر کشت محصولات مهم ۹۱٪ بود. همچنین میزان تحقق برنامه در خصوص عملکرد محصولات ۹۳ و تولید ۸۵٪ بوده است. میانگین درصد تحقق شاخص ها در این استان دو درصد بیشتر از سال گذشته و ۹۲ درصد بود (جدول ۱۱). لذا در مجموع اجرای برنامه در استان قم با اهداف برنامه الگوی کشت ابلاغی در حد قابل قبول ارزیابی می شود. لازمه تحقق کامل اجرای الگوی کشت ملی، بستر سازی فرهنگی و پذیرش موضوع از طرف کشاورزان، هماهنگی و همسویی کلیه دستگاههای اجرایی مرتبط و توجه ویژه نهادهای حاکمیتی و مجلس شورای اسلامی می باشد.

جدول ۱۱- ضریب تحقق برنامه برای درصدهای مختلف

ضریب تحقق	درصد تا	درصد از
۱	۱۱۰	۹۰
۰/۸	۱۲۰	۸۰
۰/۶	۱۳۰	۷۰
۰/۴	۱۵۰	۵۰
۰/۲	۱۵۰≤	≤۵۰

جدول ۱۲- درصد تحقق واقعی شاخص‌های مختلف در برنامه ابلاغی در استان قم (۱۴۰۲-۱۴۰۳)

شاخص	درصد تحقق واقعی برنامه ابلاغی (%)
سطح زیر کشت	۹۱
عملکرد محصولات	۹۳
تولید	۸۵
اجرای سیستم های آبیاری نوین	۶۷
درجه مکانیزاسیون کشاورزی	۱۰۰
ضریب نفوذ بذر گواهی شده	۸۵
احداث گلخانه	۱۰۰
کود از ته	۱۰۰
کود فسفره	۱۰۰
کود پتاسه	۱۰۰
سطح کل S۱ تا S۳	-
رسانه جمعی	۱۰۰
سازه ترویجی	۱۰۰
فعالیت های آموزشی- ترویجی	۱۰۰
میانگین درصد تحقق شاخص ها	۹۲

Monitoring Report on the Implementation of the National Cropping Pattern Program for Agricultural Products (Qom Province) Crop Year ۱۴۰۲-۰۳

Abstract

The purpose of monitoring the cropping pattern program is to monitor, evaluate, correct, and update the anticipated expectations and the results obtained, and to provide feedback to the program's developers and implementers in order to address its weaknesses and strengths, as well as to continuously monitor the proper implementation of the program in line with the determined approaches. In order to summarize and determine the extent to which the main goals of the cropping pattern program in Qom Province were achieved during the crop year ۱۴۰۲-۱۴۰۳, the realization coefficient index was used. So that if each of the announced programs was realized between ۹۰ and ۱۱۰ percent, the realization coefficient was ۱, if ۸۰ to ۱۲۰ percent of the announced program was realized, the realization coefficient was ۰,۸, if ۷۰ to ۱۳۰ percent of the announced program was realized, the realization coefficient was ۰,۶, and if less than ۳۰ percent of the announced program was realized, the realization coefficient was ۰,۲. The program realization rate in Qom province was ۹۱ percent in terms of crop area, ۹۳ percent in terms of crop yield, and ۸۲ percent in terms of production. The overall program realization rate was two percent higher than last year and ۹۲ percent. According to the results, the cultivation pattern has a higher average in terms of production. According to the research findings, in order to achieve the goals of the rapeseed self-sufficiency project, it is necessary to take measures simultaneously inside and around the farm. Promoting and developing training focused on land suitability, bed preparation, planting date, weeds, pests, nutrition, harvesting and shedding methods on the one hand and providing water resources, appropriate seeds, basic fertilizers, accuracy in scheduling contracts, timely announcement of guaranteed prices, improving purchasing conditions, and determining the minimum economic area for combine harvester activity on the other hand are necessary to increase rapeseed production in the country. The outcome of these activities should sustainably improve the profitability of rapeseed cultivation compared to competing crops so that the national goals related to oilseeds can be achieved within the framework of the Food Security Document and the Seventh Development Plan.

Keywords: Cultivation pattern, Crops, Monitoring Working Group, Qom Province